

Bloque 4. Tema 34.

Evolución e cambios na España actual (os retos da globalización económica e cultural, o Estado de benestar...)

A **inicios dos anos 90**, a caída da Unión Soviética significou o final da Guerra Fría e a desaparición da tensión internacional derivada da carreira armamentística. Nese contexto, o **neoliberalismo**, defendido por Reagan ou Thatcher nos anos 80, semellaba ser o **triunfador** desta pugna ideolóxica entre capitalismo versus comunismo, e as súas ideas de menos Estado, menos regulación e máis mercado reforzaban politicamente un proceso imparable de **globalización dos fluxos de capital, mercadorías, información e mesmo persoas, auspiciado polo protagonismo indiscutible das multinacionais**.

Ese novo tempo consolidado a finais do século XX, grazas ao avance nas tecnoloxías da información e comunicación e ao abaratamento dos medios de transporte, implicou **unha descentralización produtiva** das grandes empresas e un proceso de **deslocalización industrial** que afectou a España. O noso país experimentou a competencia da man de obra máis barata dos países do surlleste asiático primeiro e despois, dentro da propia Europa, dos países do leste. Moitas empresas españolas seguiron deseñando os seus produtos aquí, pero a produción trasladáronna a outras latitudes onde os custes laborais ou medioambientais son menores ou menos esixentes. Un exemplo constitúeno as empresas de confección, como é o caso de Inditex. Como consecuencia o mercado laboral experimentou un **proceso de flexibilización cun aumento da temporalidade** e unha enorme variedade de situacións contractuais. A industria sométese a nunha profunda metamorfose debido á **dixitalización dos procesos produtivos, ao desenvolvemento da intelixencia artificial, a robotización ou a explotación do big data**. Os ocupados deben ter un nivel educativo máis elevado e nas empresas imponse a formación continua. As tarefas máis mecánicas ou repetitivas son destinadas aos robots que elevan a produtividade das empresas. Esa redución de man de obra empregada no sector secundario e a desindustrialización desencadeou a crise ou o **declive de certos espazos de tradición industrial**, como a ría de Bilbao, Asturias, Sagunto, baía de Cádiz, Ferrol ou o Baix Llobregat en Cataluña, especializados en sectores maduros (tèxtil, siderurxia, construción naval...) onde os procesos de reconversión industrial non sempre foron exitosos.

A crise económica de 2008, de tipo financeiro, pero que no caso español puxo fin ao boom inmobiliario, afectou a moitas PEMES. Estas víronse na obriga de reestruturarse para defenderse mellor da crise e dos cambios tecnolóxicos e ser competitivas no mercado. A maiores, **a crise do mercado interior abocou ás empresas a intensificar a súa internacionalización.**

A nivel cultural, a globalización propiciou unha expansión das pautas culturais occidentais por todo o mundo. **España polo seu atractivo turístico está ben situada no escaparate mundial**, aumentando cada ano as súas cifras de visitantes auspiciado polo febre global de viaxar. A oferta turística española atrae non só a un cliente tradicional europeo, senón tamén a poboación do leste e asiáticos. O patrimonio cultural, a gastronomía, o clima, as compras, incluso o atractivo futbolístico son a nosa oferta nun contexto global. Dende mediados dos 90, España convértese nun **país de oportunidades para moitos inmigrantes o que nos aboca ao reto de integrar esa multiculturalidade** territorializada nos barrios das metrópoles como os do Raval, en Barcelona. O cosmopolitismo e ese mestizaxe chegados polo maior grao de internacionalización de España esperta tamén debates sobre a preservación da identidade cultural e os valores tradicionais.

A globalización tamén nos asoma aos desafíos comúns derivados do cambio climático. España, como país socio da UE, está moi preocupada por **limitar o consumo de combustibles fósiles e aumentar a produción de enerxías alternativas como a solar ou a eólica**, fomentar a eficiencia enerxética e obrigar ás empresas a desenvolver unha **economía circular**, limitando os refugалlos e depurando e reusando as augas residuais. Para coordinar estes esforzos en preservar os recursos e a biodiversidade **creouse o Ministerio de Transición Ecolóxica en 2018.**

O Estado de Benestar é unha política que comparten os diferentes partidos políticos dende os tempos da Transición Democrática. A idea de ter un Estado asistencial, que procure uns mínimos de calidade de vida para toda a cidadanía e a creación dun sistema fiscal progresivo que estableza maior carga tributaria en función da renda e que permita unha sustentabilidade dos servizos públicos, **garante uns índices maiores de xustiza social.** A crise de 2008 e a chegada de gobernos conservadores recortaron esa financiación e mesmo impulsaron medidas para derivar parte destas prestacións ao sector privado. **Unha das ameazas sobre este modelo é o custe crecente das pensións e o seu sistema de financiación.** España destinou en 2016 a metade do seu gasto en protección social a pagar pensións de xubilación e viuvez, en concreto o 50,4 % do total. O proceso de avellentamento experimentado pola caída da natalidade dende os anos setenta e o aumento da esperanza de vida está a provocar **unha inversión da pirámide de poboación** coa conseguinte

ameaza sobre a viabilidade do sistema de pensións actual construído sobre a solidariedade interxeracional no que os actuais activos (nunha cantidade reducida cada ano) financian aos xubilados (os baby boomers, máis numerosos). Por outra banda, está **o fenómeno migratorio** que, se ben, vén a ocupar o oco deixado no mercado laboral polas xeracións que agora están a xubilarse e animou unha deprimida natalidade, tamén supón un novo reto para a sociedade española toda vez que debe **afrontar o discurso xenófobo** en determinadas áreas do país onde a presenza da inmigración é moi notable en sectores como o da agricultura intensiva de invernadoiros (El Ejido) ou nas áreas metropolitanas máis importantes. A migración irregular obrigou a varias regularizacións e ao establecemento de acordos con países do norte de África, que fan o papel de dique de contención a cambio de cuantiosas inxeccións económicas por parte da UE. **España é esa fronteira sur da UE e iso crea tensións asistenciais nas costas andaluzas ou canarias.**

Precisamente as numerosas mortes de inmigrantes irregulares na perigosa travesía para chegar as nosas costas ou a necesidade de paliar as enormes desigualdades que hai nos países de orixe de moitos destes migrantes subsaharianos espertou unha **corrente de solidariedade de voluntarios que despregan programas de cooperación internacional** no ámbito educativo e formativo, na atención sanitaria, na creación de infraestruturas básicas. Existe tamén **un voluntario social** que atende ás persoas que teñen máis carencias materiais e colectivos marxinais dentro do país, complementando un espazo de atención que tradicionalmente estaba ocupado por organizacións católicas como Cáritas. O incremento da conciencia ecoloxista entre a cidadanía anima a existencia dun **voluntariado ambiental**.

Estas son organizacións cívicas (ONGs) que seguen os principios rectores da Carta de Dereitos Humanos e os Obxectivos de Desenvolvemento Sustentable (ODS). España incorpórase nos anos oitenta á cooperación internacional, máis tarde que os países da súa contorna. En 1991 finaliza o proceso de incorporación de España ao sistema internacional de axuda e cooperación ao desenvolvemento, ao adherirse ao Comité de Axuda ao Desenvolvemento (CAD) da OCDE. **Será nesta década dos 90 na que as ONG comezan a participar de forma masiva no ámbito de la cooperación** que ata este momento estaba en mans dos gobernos. A aportación do voluntariado na consolidación dos valores democráticos e no desenvolvemento dunha convivencia cívica é un dos máis valiosos dos últimos 30 anos en España.

Xa no século XXI e a raíz da crise financeira do 2008 que poñía fin a un ciclo expansivo de doce anos da economía española, xurden **movementos cívicos moi críticos coa clase política dominante** (PP e PSOE) e o seu discurso pouco conectado coas necesidades reais da

poboación. Unhas cifras elevadas de paro na mocidade que, ademais, padece uns salarios insuficientes para poder conseguir a independencia económica, e os prezos desorbitados da vivenda; unha mala xestión bancaria que se transfire ao Estado ao ter que salvar ás entidades financeiras; unha oposición cidadá á reforma laboral aprobada polo PSOE, o efecto da Primavera Árabe e a publicación do manifesto: “Indignaos!!” de Stéphane Hessel que chama a unha insurrección pacífica contra o sistema anima a moitas persoas a unha **concentración na Porta do Sol de Madrid que acaba en acampada dende o 15 de maio de 2011** ata xuño dese mesmo ano, creando un efecto de imitación nas prazas de numerosas cidades españolas en convocatorias impulsadas a través das redes sociais. A raíz do assemblearismo que caracterizaba estas concentracións foron redactándose unha serie de **reivindicacións: cambios na lei electoral, cumprimento dos dereitos básicos da Constitución, unha condena da corrupción política, a recuperación da memoria histórica e a creación dunha banca pública**. Desea mobilización xurdiron as “mareas”, en defensa dos sectores públicos fronte a unha tendencia crecente á privatización de parte deses servizos, un exemplo foi a plataforma Marea Verde en educación, a plataforma “**Stop Deshaucios**”, pero sobre todo, a creación dun **novo partido político, Podemos**, que canalizou a protesta cidadá da rúa ás institucións onde tivo representación.

Esta vaga de indignación contra un sistema político que se ve dominado polos intereses das grandes empresas e da banca, auténticos beneficiados da desregularización dos mercados e da privatización de servizos públicos, pero que durante a crise foron salvados polo Estado nun proceso de transferencia de débeda privada a débeda pública, entronca cun cuestionamento dos beneficios da globalización e o neoliberalismo. Os movementos antiglobalización, dende finais dos noventa, foron collendo protagonismo ao poñer en cuestión a vitoria sen contestación do capitalismo global e a lexitimidade das institucións mundiais que o impulsaban.